

HELSINGBORGS
TINGSRÄTT

MELLANDOM
2013-05-06
Meddelad i
Helsingborg

Mål nr
T 4110-10

PARTER

KÄRANDE

1. KLAS Lennart Bille,

2. LARS Mikael Johansson,

3. ANDERS Christer Nilsson,

4. Hans Ingemar STEFAN Nilsson,

5. LARS Göran Nilsson,

6. Peter Nilsson,

Ombud för 1 - 6:

1. Jur.kand. Clarence Crafoord
Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

2. Jur.kand. Sebastian Scheiman
samma adress

3. Jur.kand. Gunnar Strömmer
samma adress

SVARANDE

1. Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet, 802001-9892
Box 55525
102 04 Stockholm

Dok.Id 456344

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 712 251 07 Helsingborg	Konsul Perssons plats 1	042-19 97 00 E-post: helsingborgs.tingsratt@dom.se	042-19 88 00	måndag – fredag 08:00-16:00

HELSINGBORGS
TINGSRÄTT

MELLANDOM
2013-05-06

T 4110-10

Ombud: Advokat Magnus Weidenhaijn
Advokatfirman Nova AB
Linnégatan 18
114 47 Stockholm

2. Svenska Kommunalarbetareförbundet, 802001-7888
Box 19039
104 32 Stockholm

Ombud: Förbundsjurist Stellan Gärde
c/o LO-TCO Rättsskydd AB
Box 1155
111 81 Stockholm

DOMSLUT

Tingsrätten förklarar att skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden inte kan uppkomma vid kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen.

BAKGRUND

Peter Nilsson, Lars Nilsson och Stefan Nilsson har varit anställda som trädgårdsanläggare vid Väla Mark & Trädgård AB i Helsingborg. Anders Nilsson, Lars Johansson och Klas Bille har varit anställda vid Ute Tjänst i Sverige AB i Bjuv. De har haft fast tidlön. De har, med visst undantag, inte varit fackligt anslutna under relevant tidsperiod. Verksamheterna har bedrivits inom ett område där Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal) och Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet (SLA) tecknat kollektivavtal. Peter Nilsson, Lars Nilsson, Stefan Nilsson, Anders Nilsson, Lars Johansson och Klas Bille har på grund av gällande kollektivavtal betalat 1,5 procent av sina bruttolöner som granskningsavgifter till Kommunal.

Peter Nilsson, Lars Nilsson, Stefan Nilsson, Anders Nilsson, Lars Johansson och Klas Bille har i ansökan om stämning, som kom in till tingsrätten den 23 juni 2010, yrkat att tingsrätten ålägger Kommunal och SLA att solidariskt till var och dem betala ideellt skadestånd. Vidare har de yrkat förpliktande för Kommunal att till var av dem utge ekonomiskt skadestånd. På beloppen har yrkats ränta.

SLA och Kommunal har bestritt kärandenas yrkanden.

Som grund för sina yrkanden har kärandena åberopat att deras negativa föreningsfrihet har kränkts genom att de mot sin vilja har tvingats betala 1,5 procent av sina bruttolöner som granskningsavgifter till en fackförening med en politisk agenda som de inte vill vara med i eller på annat sätt stödja. De har gjort gällande att uttagandet av granskningsavgifter strider mot deras föreningsfrihet enligt artikel 11 i den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). De har vidare gjort gällande att uttaget av granskningsavgifter har inneburit en kränkning av deras rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. De har anfört att båda svarandeparterna är parter i aktuellt kollektivavtal och har ett gemensamt ansvar för avtalets innehåll. Eftersom det är Kommunal som har tagit ut

granskningsavgifterna har kändena valt att rikta de ekonomiska skadeståndskraven enbart mot Kommunal.

Parterna har kommit överens om att frågan om skadeståndsansvar kan uppkomma för nu påstådda kränkningar av rättigheter enligt Europakonventionen ska avgöras genom mellandom. Tingsrätten har i beslut den 3 oktober 2012 förordnat om mellandomstema enligt nedan.

Mellandomstema

Kan skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden uppkomma vid kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen?

YRKANDEN

Peter Nilsson, Lars Nilsson, Stefan Nilsson, Anders Nilsson, Lars Johansson och Klas Bille har yrkat att tingsrätten ska besvara den i mellandomstemat ställda frågan jakande medan SLA och Kommunal har yrkat att frågan ska besvaras nekande.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Peter Nilsson m. fl. har anfört i huvudsak följande. De kollektivavtal som Kommunal och SLA har slutit har normerande verkan, det vill säga de reglerar villkoren även för andra arbets-tagare än de som är medlemmar i Kommunal. Kollektivavtalen kan jämföras med lag eller annan författning. Nationella domstolar måste ingripa mot konventionsstridiga åtgärder (jfr Europadomstolens avgörande *Khurshid Mustafa mot Sverige*). Varje svensk domstol ska med direkt tillämpning av Europakonventionen såsom svensk lag göra en egen bedömning av vad som utgör en kränkning av Europakonventionen där Europadomstolens praxis utgör ett vägledande minimiskydd. Om domstolen konstaterar en rättighetskränkning är skadestånd en rättsföljd som vilar på nationell rätt och det är rättighetskränkningen i sig som utgör den skadestånds-

rättsliga ansvarsgrunden (jfr NJA 2012 s. 211 och NJA 2012 s. 1038). Det är en förutsättning för skadeståndsrättens utveckling att domstolarna fyller ut ofullständigheter i lagstiftningen (se prop. 1972:5 s. 100). Skadeståndsrätten har också utvecklats genom praxis i många viktiga frågor. Av arbetsdomstolens avgöranden AD 1998 nr. 17, Kellermanmålet, och AD 2001 nr. 20, Evaldssonmålet, framgår att Europakonventionen kan åberopas och tillämpas av domstolar i tvister mellan enskilda och att frågan om skadestånd är adresserad, men har lämnats öppen. Av avgörandet AD 2009 nr. 89, Lavalmålet, framgår att skadestånd kan dömas ut mellan enskilda subjekt på den svenska arbetsmarknaden när något skett i strid mot EU-rätten, eftersom Europakonventionen är införlivad genom EU-stadgan.

I NJA 2007 s. 747, Trygg-Hansamålet, har Högsta domstolen uttalat att övervägande skäl talar mot att en enskild ska kunna åläggas skadestånd på grund av en handling eller underlåtenhet som innebär överträdelse av artikel 8 Europakonventionen i fall där skadeståndsskyldighet på grund av handlingen eller underlåtenheten inte följer av gällande svensk skadeståndsrätt ens inom ramen för en fördragskonform tillämpning. I avgörandet AD 2012 nr. 74 hänvisas till NJA 2007 s. 747, dock var det i det målet fråga om kollektivavtalsbrott och inte om rättighetskränkningar. I NJA 2007 s. 747 har HD enbart uttalat sig om skadestånd kan utgå på grund av brott mot artikel 8 i Europakonventionen. Vidare föreligger en avgörande skillnad när fråga är om ett partsförhållande på grund av den svenska modellen och med hänsyn till kollektivavtalens särskilda ställning. Kollektivavtalen har normerande verkan även för andra arbetstagare än de som är medlemmar i avtalsslutande löneorganisation, de ersätter i betydande omfattning arbetsrättslig lagstiftning, de kan gälla före regler i lag och de är starkare än vanliga civilrättsliga avtal. Att skadeståndsskyldighet skulle kunna föreligga har vidare varit förutsebart med hänsyn till tidigare avgöranden i Arbetsdomstolen och av Europadomstolen, se Gustavsson mot Sverige (1996), Kellermanmålet (1998), Evaldssonmålet (2001), Sörensen och Rasmussen mot Danmark (2006) och Evaldsson m. fl. mot Sverige (2007). Högsta domstolens uttalanden i avgörandet NJA 2007 s. 747 utesluter inte att annan part kan vara skadeståndsskyldig. Skadeståndsskyldighet för svenska staten har fastslagits i NJA

2005 s. 462 och för kommunerna i NJA 2009 s. 463. Av Europadomstolens uttalanden framgår att staten kan vara förpliktad att ingripa i förhållanden mellan enskilda genom att vidta lämpliga åtgärder för att tillförsäkra att rättigheterna kan utövas. Enligt uttalanden i avgörandet Ewaldsson m. fl. mot Sverige förutsätter Europakonventionen att arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer hålls ansvariga för sina åtgärder. Europadomstolens praxis, som är ett minimiskydd, kräver således att skadestånd ska kunna utgå. Att det inte krävs förutsebarhet vid införandet av en ny skadeståndsrättslig princip framgår av avgörandet NJA 2005 s. 208.

Kommunal har anfört i huvudsak följande. Lönegranskningsverksamheten är en viktig del av den fackliga verksamheten som syftar till att skydda både organiserade och oorganiserade arbetstagare. Verksamheten har inte i sig ifrågasatts av Arbetsdomstolen eller Europadomstolen. Det är riktigt att de fackliga organisationerna ska ha en oberoende ställning och att staten inte får lägga sig i den fackliga verksamheten. Att parterna i kollektivavtal kan göra avvikelser från dispositiva lagregler innebär inte att de fackliga organisationerna har någon särställning i Sverige. Förhållandena på den svenska arbetsmarknaden innebär inte att de fackliga organisationerna ägnar sig åt myndighetsutövning och organisationernas styrka beror av hur många medlemmar som är anslutna. Staten har inget med detta att göra.

Europakonventionen innehåller inga bestämmelser som innebär att enskilda skulle kunna åläggas skadeståndsskyldighet. I konventionen föreskrivs ersättningsskyldighet för staten i dess vidare bemärkelse, vilket även inkluderar kommunerna. Detta har medfört att såväl stat som kommun har kunnat åläggas skadeståndsskyldighet vid rättighetskränkningar. I avgörandet VgT Verein gegen Tierfabriken mot Schweiz (2001) uttalar Europadomstolen direkt (p. 46) att det inte finns anledning för Europadomstolen att utveckla någon allmän teori om skyldigheter mellan enskilda. Det finns således inte någon rättslig grund enligt vilken skadeståndsansvar skulle kunna åläggas enskilda enligt Europakonventionens regler eller enligt avgöranden från Högsta domstolen, vilket bekräftats i NJA 2007 s. 727. I betänkandet SOU 2010:87 Skadestånd och Europakonventionen (avgivet av Utredningen om det allmännas ansvar enligt

Europakonventionen) uttalas att Europakonventionen enbart reglerar förpliktelser som åvilar stater. Även om konventionen har betydelse för förhållanden mellan enskilda, kan den inte automatiskt ha horisontella verkningar mellan enskilda. Det finns således inget lagstöd för att ålägga enskilda parter skadeståndsansvar för brott mot Europakonventionen. Förutsebarhet är ett krav enligt rättsstatsprincipen och en väsentlig förutsättning för att skadeståndsskyldighet ska kunna åläggas. Kravet på förutsebarhet gäller uttryckligen enligt artikel 7 i Europakonventionen som en förutsättning för att någon ska kunna dömas för brott.

SLA har anfört i huvudsak följande. SLA instämmer i huvudsak i det Kommunal anfört. Det är riktigt som kärandena anfört att svensk rätt ska tillämpas och att Europakonventionen kan åberopas mellan enskilda rättssubjekt, innebärande att konventionen kan åberopas i domstolarna som med stöd därav kan underkänna eller godkänna vissa regler. Enligt SLA:s uppfattning innebär detta emellertid inte per automatik att enskilda parter kan åläggas skadeståndsansvar. Granskningsarvodena är i sig tillåtna förutsatt att de används på rätt sätt. SLA instämmer i vad Kommunal anfört med hänvisning till artikel 7 i Europakonventionen om krav på förutsebarhet och förbud mot retroaktiva påföljder. När Europakonventionen infördes år 1994 var lagstiftaren oförhindrad att införa skadeståndssanktioner i lagen men valde medvetet att inte göra detta.

Både Kommunal och SLA är privaträttsliga subjekt som inte har makt att utöva det allmännas intressen. Även om kollektivavtalen har normerande verkan innebär de i huvudsak positiva förpliktelser för de oorganiserade arbetstagarna. Både fack- och arbetsgivarorganisationer står fria från staten, vilket är en viktig princip inom arbetsrätten. I NJA 2007 s. 747 uttalar sig Högsta domstolen särskilt om kravet på förutsebarhet och att det uttryckligen måste framgå av skadeståndsrätten när en handling eller underlåtenhet ska kunna medföra skadeståndsansvar. I AD 2012 nr 74 s. 26 uttalas med hänvisning NJA 2007 s. 747 att det står klart att enskild part inte kan grunda ett skadeståndskrav gentemot en annan enskild part direkt på Europakonventionen.

DOMSKÄL

Europakonventionen ålägger varje konventionsstat att garantera var och en som befinner sig under den statens jurisdiktion vissa fri- och rättigheter (Artikel 1).

Artikel 11 i Europakonventionen gäller frihet att delta i sammankomster och föreningsfrihet. I punkten 1 föreskrivs att var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.

Artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen gäller skydd för egendom. I första stycket föreskrivs att varje fysisk eller juridisk person ska ha rätt till respekt för sin egendom, varvid ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Enligt artikel 13 i Europakonventionen ska var och en vars fri- och rättigheter enligt konventionen kränkts, ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig myndighet.

I artikel 41 i Europakonventionen stadgas rätt till skälig gottgörelse vid brott mot konventionen och protokollen till denna, varvid domstolen kan tillerkänna part skälig gottgörelse om domstolen finner att ett brott mot konventionen eller protokollen till denna ägt rum och parternas nationella rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas.

Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna trädde i kraft den 1 januari 1995. Lagen innebär att konventionen ska gälla som lag i Sverige. Att konventionen gäller som lag innebär att den kan tillämpas direkt av domstolar och myndigheter här i landet (prop. 1993/94:117 s. 33).

Av 2 kap. 19 § regeringsformen följer att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Genom denna hänvisning får Europakonventionen karaktär av grundlag och dess bestämmelser är i sig gällande även mellan enskilda parter.

Frågan i målet är om skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden kan uppkomma vid nu påstådda kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen. I frågan innefattas frågan om skadeståndsansvar kan uppkomma för sådana rättssubjekt med en direkt tillämpning av Europakonventionen och utan särskilt lagstöd i svensk rätt.

Att staten utan särskilt lagstöd kan åläggas att betala skadestånd vid kränkningar av rättigheter enligt Europakonventionen har fastslagits genom flera avgöranden av Högsta domstolen. I NJA 2012 s. 211 uttalas bl. a. att fråga är om en rättsföljd som vilar på nationell rätt i den meningen att det inte är fråga om en tillämpning av Europakonventionen utan det i stället handlar om att rättighetskränkningen utgör en skadeståndsrättslig ansvarsgrund; låt vara att Europakonventionen är direkt tillämplig i frågan om en rättighetskränkning föreligger. I NJA 2009 s. 463 har kommuner ansetts kunna åläggas att betala skadestånd utan särskilt lagstöd i den mån det behövs för att Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser enligt konventionen.

I NJA 2007 s. 747 har behandlats frågan om en enskild part ska kunna åläggas att betala skadestånd med direkt tillämpning av artiklarna 8 och 13 i Europakonventionen. Högsta domstolen uttalade med hänvisning till tidigare avgöranden att staten kan bli skadeståndsskyldig om den inte uppfyller sina förpliktelser enligt konventionen. Däremot konstaterade domstolen att konventionen inte innehåller några regler som uttryckligen ålägger enskilda några skyldigheter och än mindre föreskriver konventionen att enskilda kan vara skyldiga just att betala skadestånd. I strikt mening kunde därför skadeståndsskyldighet inte åläggas en enskild med tillämpning av Europakonventionen, även om konventionen utgör svensk lag. Vidare uttalade domstolen att i

fråga om skadeståndsansvar för enskilda särskild vikt måste fästas vid att enskilda ska kunna förutse de rättsliga följderna av sitt handlande. Domstolen fann vid en samlad bedömning, och då förutsebarhet har ett centralt rättsstatligt värde, att övervägande skäl fick anses tala mot att en enskild ska kunna åläggas att betala skadestånd på grund av en handling eller underlåtenhet som innebär överträdelse av artikel 8 Europakonventionen i fall där skadeståndsskyldighet på grund av handlingen eller underlåtenheten inte följer av gällande svensk skadeståndsrätt ens inom ramen för en fördragskonform tillämpning.

Enligt Europadomstolens i NJA 2007 s. 747 redovisade praxis har staten i vissa fall en positiv förpliktelse att se till att individers rättigheter skyddas även i förhållande till andra enskilda. Dock har Europadomstolen förklarat att den inte anser det önskvärt, eller nödvändigt, att utveckla en allmän teori om hur långt konventionens garantier bör utsträckas när det gäller enskilda (VgT Verein gegen Tierfabriken mot Schweiz).

I Europadomstolens dom i målet Evaldsson m. fl. mot Sverige uttalade domstolen bl. a. att det har överlämnats till parterna på arbetsmarknaden att reglera löner och diverse andra arbetsvillkor genom kollektivavtal, att det finns inte finns något statligt organ som övervakar att överenskommelserna följs samt att ett system som i realiteten delegerar makten att lagstifta och eller reglera viktiga arbetsrelaterade frågor till oberoende organisationer som agerar på arbetsmarknaden kräver att dessa organisationer hålls ansvariga för sitt agerande. Målet gällde emellertid svenska statens ansvar.

Europakonventionen innehåller inte några regler som ålägger enskilda rättssubjekt skyldigheter eller skadeståndsansvar. Även om det, som uttalats i Europadomstolens dom i målet Evaldsson m. fl. mot Sverige, kan konstateras att arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer intar en speciell ställning på den svenska arbetsmarknaden, saknas stöd i Europakonventionen för att jämställa dessa med stat eller kommun vad gäller skadeståndsansvar för kränkning av rättigheterna enligt Europakonventionen. Det saknas även stöd i den svenska skadeståndsrätten för att behandla dessa organisationer annorlunda mot andra enskilda rättssubjekt i skadeståndsrättsligt hänseende.

Även med beaktande av de av kändena anförda argumenten finner tingsrätten således vid en samlad bedömning, och då förutsebarhet, såsom Högsta domstolen anført i NJA 2007 s. 747, har ett centralt rättsstatligt värde, att övervägande skäl talar mot att privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden ska kunna åläggas skadeståndsskyldighet på grund av de påstådda kränkningarna av rättigheter enligt Europakonventionen i fall då skadeståndsskyldighet inte följer av gällande svensk skadeståndsrätt, ens inom ramen för en fördragskonform tolkning. Den i mellandomstemat ställda frågan ska därmed besvaras nekande.

Tingsrätten, som anser att målet är hänförligt till 2 kap. 2 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, bestämmer att denna dom ska få överklagas särskilt.

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE, se bilaga (Dv 420)

Överklagande ställs till Arbetsdomstolen och ges in till tingsrätten senast den 27 maj 2013.

Jonas Österlund

Marianne Larsson

Anna Tengberg

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE AV DOM TILL ARBETSDOMSTOLEN

Den som vill överklaga tingsrättens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till tingsrätten.** Överklagandet prövas av Arbetsdomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till tingsrätten **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till tingsrätten och det måste ha kommit in till tingsrätten **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

Samma regler som för part gäller för den som inte är part eller intervenient och som vill överklaga ett **i domen intaget beslut** som angår honom eller henne. I fråga om sådant beslut finns dock inte någon möjlighet till anslutningsöverklagande.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Arbetsdomstolen fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Arbetsdomstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står tingsrättens avgörande fast. Det är därför viktigt att

det klart och tydligt framgår av överklagandet varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av tingsrättens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av tingsrättens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller en förnyad syn, ska han eller hon i skrivelsen ange det och skälen till detta.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad. Ytterligare upplysningar lämnas av tingsrätten. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Om ni tidigare informerats om att förenklad delgivning kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.